

Останні тенденції розвитку військово- промислового комплексу України в міжнародному контексті

Валентин Бадрак

Видавець

Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ)

Автор

Валентин Бадрак, директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння

Усі права захищені. Запити щодо рецензійних примірників та інші звернення стосовно цієї публікації слід надсилати видавцю. Відповідальність за погляди, висновки та рекомендації, висловлені в даній публікації, повністю покладається на автора (авторів), і їх інтерпретації не обов'язково відображають погляди чи політику Фонду Конрада Аденауера.

Публікація підготовлена в рамках проєкту «Посилення аналітичних спроможностей прийняття рішень у сфері зовнішньої політики за допомогою громадянського суспільства» Центру міжнародної безпеки за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ).

© 2025 Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ)

вул. Богомольця Академіка, 5, кв. 1, 01024 Київ, Україна

Тел.: +380444927443

<https://www.kas.de/en/web/ukraine>

© 2025 Центр міжнародної безпеки

вул. Бородіна Інженера, 5-А, 02092 Київ, Україна

Тел.: +380999833140

<https://intsecurity.org/>

© 2025 Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння

вул. Межигірська, 19, 02000 Київ, Україна

<https://cacds.org.ua/>

Зміст

Резюме	4
Оборонно-промислова ретроспектива	5
ОПК України у період «великої війни»	8
ВТС України з країнами Європи як частина шляху до гарантій	10
«Домашні завдання» українського ОПК	15
Висновки і рекомендації	17

Резюме

Широкомасштабна війна надзвичайної інтенсивності; вдалі стратегії асиметричної боротьби, коли у ході комбінованих бойових дій дешеві та масові озброєння, що здатні виснажувати дуже дорогу й потужну зброю; завзятість та креативність української нації, що виявилася здатною породжувати унікальні інноваційні рішення у сфері створення та розвитку нових типів зброї, а також швидко опановувати складні іноземні зразки; нарешті, дивна ситуація в країнах Європи, де вони виявилися неготовими до швидких перетворень в оборонно-промисловому комплексі (ОПК), поступаючись автократичній Росії, що разом подарувало Україні можливість оборонної та оборонно-промислової інтеграції в європейський, та й, напевно, у євроатлантичний простір – усе перелічене неймовірно вплинуло трансформацію ОПК України. Звісно, є й позиції, які традиційно грають в мінуси розвитку оборонної промисловості – слабке, часом із зловживаннями, адміністрування ОПК та корупційні прояви. Але, так чи інакше, «велика війна» перетворила Україну на «мега-замовника» зброї, і, в тому числі, власного виробництва. Створено нові виміри, небачені перспективи. Матеріал напряду торкається рекомендацій, які механізми можна використати для подальшого розвитку вітчизняного ОПК.

Оборонно-промислова ретроспектива

Короткий погляд на минуле вітчизняного ОПК та його особливості здаються важливим для усвідомлення «стелі можливостей» у майбутньому. Передусім, за часів СРСР на території України майже не виробляли кінцевих зразків озброєнь і військової техніки (ОВТ) і, навіть, станом на кінець 2010 року їх частка, за експертними оцінками, не перевищувала 8-12% від загальних обсягів продукції військового і подвійного призначення. Це військово-транспортні літаки, новітні танки та бронетранспортери, деякі системи радіолокації та розвідки, ПТРК, колісні автомобілі подвійного призначення. При цьому, вітчизняна школа БТР та ПТРК виникла у 2000-ні роки. З іншого боку, Україна мала досить розгалужену систему виробництва важливих комплектуючих (авіадвигуни, газові турбіни для військових кораблів, бойові модулі, авіаційні ракети та інше). До того ж, на території України від СРСР залишилася дуже потужна система сервісних послуг – понад три десятки підприємств практично щодо всіх озброєнь радянської розробки. Від початку російської війни проти України у 2014 р. ОПК переважно нарощував, у першу чергу, ремонтні та модернізаційні можливості, хоча саме у цей період зародилися нові школи створення безпілотних авіаційних комплексів (БАК), наземних роботизованих комплексів (НРК), засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ) та бойових броньованих машин (ББМ). Йдеться, передусім, про ініціативні роботи приватних підприємств, хоча деякі державні підприємства займалися засобами РЕБ та ББМ, однак результати цього були далеко непереконливими. Наприклад, державний сектор ОПК виявився нездатним налагодити виробництво ББМ «Дозор», а нездатність виробляти якісні БТР призвела до зриву низки контрактів з Іраком. За умов майже відсутніх державних замовлень для армії аж до середини 2022 р. ОПК виживав за рахунок експорту продукції, але при цьому поступово втрачав деякі школи високотехнологічної техніки та озброєнь, маючи гнітючий дисбаланс між розвиненими близько 40-50 підприємств та деградуючими близько двох сотень інших.

Внаслідок вкрай недолугого державного адміністрування ОПК в Україні були втрачені цілі школи:

- ▶ розробка та виробництво засобів гідролокації;
- ▶ розробка та виробництво систем управління для бойових ракет;
- ▶ розробка та виробництво боєприпасів (школа відновлена упродовж широкомасштабної війни);
- ▶ кораблебудування було повністю втрачене як [галузь](#).

Де-факто станом на травень 2025 р. можна також вважати втраченими школи виробництва військово-транспортних літаків та сучасних танків – вони можуть бути відновлені за рахунок військово-технічного співробітництва (ВТС), а очевидною супутньою умовою також має стати ліквідація АТ «Укроборонпром» (після введення ДП «Антонов» в концерн «Укроборонпром» у квітні 2015 р. Україна не виготовила жодного літака та втратила цілу низку міжнародних проєктів; останній танк «Оплот» було виготовлено у 2021 р. для параду до Дня незалежності та подальшого продажу США завдяки фінансовим зусиллям ДК «Укрспецекспорт»). Український ОПК продовжував функціонувати переважно за рахунок розвитку радянських технологій, хоча деякі з них доповнені сучасними матеріалами чи інноваційними рішеннями.

Таким чином, до початку широкомасштабної війни Росії експортна орієнтація ОПК та використання обігових фінансових ресурсів державних спецекспортерів [дозволили](#) йому вижити та не втратити розвиток. Наприклад, безперечний лідер ОПК – ДККБ «Луч», – створив протикорабельний ракетний комплекс «Нептун» (у 2020 р. прийнятий на озброєння в ЗСУ) та запропонував розробки оперативно-тактичного БАК і вітчизняного ЗРК (в 2016 р. КБ захистило три аванпроєкти ЗРК – дальністю дії відповідно до 10 км, до 30-40 км та до 100 км), а також здійснив трансформацію радянської реактивної системи залпового вогню 9К58 «Смерч» у фактично нові РСЗВ «Вільха» та «Вільха-М». Крім того, ДККБ «Луч» разом з приватними компаніями-партнерами [розробив](#) комплекс керованого озброєння бойових вертольотів Мі-24, Мі-8, Мі-17 «524Р» з ракетами РК-2В.

З 2014 р. розпочалося бурхливе зростання приватного сегменту українського ОПК, який вже з 2018 р. мав домінуючу частку виконання державних замовлень – 65% і вище. З'явилися нові [школи](#) виробництва легкої бронетехніки (колісних ББМ типу «Варта», «Новатор», «Козак» та багатоцільовий БТР Oncilla – на базі згаданого ББМ «Дозор», що не змогли випускати державні підприємства.

Ще до «великої війни» в Україні з'явилися десятки нових типів БАК та перші НРК (до 2022 р. активно виробляли БАК 6 приватних підприємств, НРК – три приватні компанії) – вперше українські наземні роботи публічно [продемонстрували](#) під час параду на честь 30-річчя Незалежності України. Також з'явилися нові комплекси радіоперешкод «Анклав», комплекс боротьби з БАК «Полонез», новітній РЕБ «Прометей-МФ5» із дальністю розвідки та пеленгування до 30 км та дальністю радіопридушення – до 25 км. Відбулося суттєве [удосконалення](#) комплексу РЕБ «Буковель-AD» для боротьби з БАК – з 2016 р. він постачався в ЗСУ.

Приватний Краматорський завод важкого верстатобудування (КЗВВ) опанував виготовлення гладкоствольних танкових гармат після отримання Україною замовлення від Таїланду на поставку 49 танків «Оплот» у 2011 р. А вже у 2018 р. це підприємство представило колісну 155-мм самохідну артилерійську установку «Богдана», ствол до якої вже був нарізним. Так [народилася](#) ще одна школа, оскільки самохідні артилерійські установки (САУ) в Україні раніше не виробляли.

Попри дивну неувагу військово-політичного керівництва до ракетної тематики (на 2021 рік замовили тільки один дивізіон ракетних комплексів «Нептун», хоча ВМСУ благали про три), ракетні проекти просувалися зусиллями самих підприємств. На виставці «Зброя та безпека-21» восени 2021 р. приватна компанія «Радіонікс» представила аж чотири головки самонаведення (ГСН) – для ракет «повітря-повітря», для зенітної ракети та ще активну радіолокаційну для ракет «повітря-повітря» середньої дальності. Щонайменше дві з них було створено завдяки експортному замовленню. Таким чином, нові оборонні технології навіть напередодні широкомасштабної війни з'являлися завдяки експортним контрактам.

ОПК України у період «великої війни»

Війна РФ проти України у 2022 – 2025 рр., з її надзвичайною інтенсивністю та стрімкими технологічними змінами надала чимало нових можливостей. Ключовим елементом змін стала поява на полі бою значної кількості нових, дешевих озброєнь, що виявилися здатними за рахунок масового застосування виснажувати або знищувати більш коштовні. Де-факто, відбувалася розбудова військово-технічної політики (ВТП) «знизу». У 2022-2023 рр. певна частина підприємств ОПК була завантажена приблизно наполовину державним замовленням та ще наполовину – замовленням волонтерських організацій. При цьому ОПК отримав постійний зв'язок із фронтом – це дозволило стрімко реагувати на швидкі зміни потреб СОУ.

У липні 2022 р. Мінцифри започаткувало «Армію дронів», а в 2023 р. – технокластер Brave1, який став ділянкою для розвитку технологій, з акцентом на роботу приватного ОПК. Пізніше у Brave1 з'явився конкурс Hackathon – перші в історії ОПК України спроби постановки завдань науково-промисловим структурам з боку замовників, через що Brave1 навіть називають «українською DARPA».

Завдяки зусиллям непрофільних відомств – Служби безпеки України (СБУ) та Головного управління розвідки (ГУР) Міністерства оборони України, – розпочалися серійні [виготовлення](#) морських надводних дронів (або МРК – морських роботизованих комплексів), які дозволили вичавити російські кораблі з західної частини Чорного моря. Це цілком нова школа, бо МРК ніколи не вироблялися в Україні. У 2024-2025 рр. кілька приватних компаній підійшли до створення підводних дронів.

У ході широкомасштабної війни тільки одна приватна компанія «Українська бронетехніка» вийшла на рівень виробництва 1200 мінометів (60/82/120 мм) на рік та 240 тис. мін на рік (60/82/120 мм). Підприємство збільшило виторг у 2023 р. у 100 разів – зі 103 млн грн до 13 млрд грн та продовжило зростати у 2024-2025 рр.

В 2023 р. на КЗВВ запустили у серійне виробництво САУ «Богдана» вже з автоматом зарядження, а ще через рік завдяки інвестору довели виробництво до 18 од. на місяць.

Загалом на фронті, за свідченням військових, станом на початок літа 2024 р. за рахунок використання безпілотників різного типу (розвідників, ударних, камікадзе – дальністю дії від 0,1 до 50 км) виконувалося понад 50% бойових завдань. Левова частина БАК була саме українського виробництва. Зрештою, саме завдяки ОПК в лютому 2024 р. у складі ЗСУ з'явилися Сили безпілотних систем.

Генштаб ЗСУ повідомив, що у ніч на 31 травня 2024 р. ЗСУ завдали ракетний удар по нафтобазі в РФ кількома ракетами «Нептун». Відбулося перше використання вітчизняних ракет для ударів по об'єктах на території РФ, у модифікації «земля-земля» як «довгий Нептун». При цьому йшлося вже про суттєву модернізацію КР «Нептун», зокрема збільшення дальності пуску, збільшення маси бойової частини та вдосконаленні системи наведення також. У березні 2025 р., згідно з офіційним [повідомленням](#), «Нептун» збільшив дальність до 1000 км. Крім того, за підсумками 2024 р. виробництво крилатих ракет в Україні збільшилося у вісім разів. Обсяги виробництва забезпечили регулярне використання вітчизняної балістичної ракети та «довгого Нептуна». Серед нових ракет при цьому було [названо](#) компактні КР – «Паляницю», «Пекло», «Руту», а також раніше публічно не представлену ракету «Барс», які нерідко згадували як «ракети-дрони».

У 2024-2025 рр. відбулося відчутне нарощування Україною власних виробництв зброї, головним чином, різних типів безпілотних систем, але також і ракет, засобів артилерії, боєприпасів, різних типів ББМ, РЕБ, автоматизованих систем управління та засобів зв'язку. Вже з осені 2023 р. з'явилися ударні БАК з вагою бойової частини у 30 кг та дальністю ураження 800 км. У 2025 р. – до 1500 км, а [випробовували](#) й до 3000 км. Поява в червні 2024 р. БАК Nemesis [збільшила](#) «сіру зону» для противника до відстані понад 20 км. У 2024 р. Міноборони [допустило](#) на фронт понад 330 типів БАК; понад 95% з них – українського виробництва. До травня 2025 р. вже [кодифікували](#) та допустили до експлуатації вже близько типів 40 дронів на оптоволокну. А більше десятка вітчизняних претендентів [пройшли](#) випробування як альтернативні дрони китайським БАК Mavic.

До травня 2025 р. Агенція оборонних закупівель вже [законтрактувала](#) 8000 наземних роботів. Українська сторона продовжувала дивувати противника та міжнародних партнерів креативними, інколи унікальними рішеннями. Якщо в 2024 р. завдяки використанню ракет класу «повітря-повітря» Р-73 у вигляді зенітних ракет на МРК вдалося збити російський гелікоптер, то в травні 2025 р. вперше в історії воєн російський винищувач Су-30 [збили](#) ракетою AIM-9, запущеною з морського дрона «Magura». В 2025 р. також стало відомо про ще одне інноваційне рішення: інженери розробили військовий ЗРК на базі позашляховика НММВВ – з керованими ракети класу «повітря-повітря» Р-73. А під час засідання одного з провідних вітчизняних об'єднань підприємств ОПК було повідомлено, що на початку 2025 р. в країні кодифіковано ЗРК українського виробництва.

У травні 2025 р. провідні військові ЗСУ попередили: поле бою радикально [зміниться](#) вже влітку: на фронті з'явиться суцільна kill-zone завширшки до 40 кілометрів (через те, що бойові дії вестимуться майже виключно дронами).

Україна справді змінила поле бою сучасної війни, протиставивши традиційним озброєнням асиметричні. При цьому відбулося дуже значне нарощування потужностей ОПК. Завдяки цим новаціям досягнення ОПК почали визнавати на Заході – в Європі та США. Останнє стає основою для подальшого зростання, включно спільного виходу на світовий ринок озброєнь.

ВТС України з країнами Європи як частина шляху до гарантій

Після низки кроків США у бік віддалення від союзників з НАТО для країн Європи питання створення континентальних бойових спроможностей без США перетворилося на дуже конкретне завдання. Для України ж з'явилися нові можливості у реалізації повноцінної інтеграції у європейський оборонний та оборонно-промисловий простір. При цьому цілком реалістичним для України виглядає апелювання до вже укладених безпекових угод із країнами НАТО, включно зі США.

При цьому сучасне ВТС може мати кілька форм.

Передусім, може бути продовжене та розширене фінансування українського ОПК за так званою «данською моделлю». Національний ОПК у 2024 р. отримав понад 1,5 млрд доларів на виробництво зброї для СОУ – донорами [виступили](#) Данія, Канада, Нідерланди, Литва, Велика Британія, Швеція, Норвегія, Ісландія, США та ЄС. У квітні 2025 р. ЄС [прийняв](#) рішення виділити мільярд євро у вигляді грантів на ОПК України. На початку травня 2025 р. комісар ЄС з питань оборони та космосу Андрюс Кубілюс [висловився](#) за подвоєння військової підтримки Україні шляхом закупівлі озброєння у місцевих виробників. Комісар наголосив, що вартість озброєння, виробленого в Україні, приблизно вдвічі нижча, ніж аналогічного озброєння з ЄС або США. Реальну вартість підтримки ЄС він оцінив у 80 млрд євро. Крім того, в ЄС з'явився новий інструмент – гарантовані безпекові кредити Євросоюзу, які дозволяють державам-членам фінансувати військові закупівлі для України.

Той факт, що Україна сама стала потужним ринком, створив ще один потужний козир. За [даними](#) SIPRI, Україна стала найбільшим у світі імпортером основних видів озброєнь у період 2020-2024 рр., збільшивши імпорт майже у 100 разів порівняно з 2015-2019 рр. Тож, відбулося неабияке зростання зацікавленості іноземних компаній та інвесторів у співпраці з вітчизняними виробниками. Важливим здається відпрацювання досить великого різноманіття форм співпраці – від купівлі-продажу до створення спільних розробок та навіть хабів з виробництва зброї. Ключовою перевагою України, яку вже усвідомили та прийняли західні партнери, є висока швидкість вітчизняних виробництв та достатньо відчутна дешевизна – це підтверджено низкою реалізованих проєктів.

Безпрецедентним тестуванням ОПК стало запровадження Данією нової моделі співпраці – через фінансування у 2024 р. виробництва для українського війська 18 самохідних гаубиць «Богдана», які передали в ЗСУ вже через два місяці. Відбулася справді унікальна подія: невідоме приватне підприємство перевершило за темпами виробництва французький Nexter (випускає 6-8 одиниць САУ Caesar на місяць). Є заяви, що нині приватний виробник САУ «Богдана» досяг темпу близько

20-36 од. на місяць (хоча напевно в цю цифру пораховано й причіпні гармати «Богдана»). Але головним показником є те, що українська «Богдана» коштує приблизно 2,5 млн доларів, тоді як французька гаубиця Caesar – понад 4 млн доларів. Тут варто згадати розрахунки аналітичного центру Breugel, який САУ Caesar [оцінює](#) у 6 млн євро, а найвищий показник вартості самохідної артилерії надав німецьким САУ PzH 2000 та RCH 155, де оціночні цифри складають відповідно 17 млн євро та 11,08 млн євро.

Схожа історія відбувається і з артилерійськими боєприпасами. За час широкомасштабної війни снаряди до гаубиць подорожчали з 800 до 8000 доларів на початку 2024 р. Тоді як український ОПК здатен зробити такий боєприпас за 1,8 тис. доларів. Щоправда, досвід 2024 р. не був абсолютно переконливим – недолугість та зловживання промислового менеджменту державного сектору ОПК призвели до провалів виробництва снарядів радянських калібрів, а також мін 120 мм і 82 мм щонайменше одним державним підприємством.

З іншого боку, «Українська бронетехніка» домовилася про співпрацю з чеською Czechoslovak Group щодо спільного виробництва 155-мм снарядів – до 100 тис. боєприпасів у 2025 р. та до 300 тис. боєприпасів у 2026 р. Пізніше було [деталізовано](#), що «Українська бронетехніка» виготовлятиме також танкові та 105-мм артилерійські боєприпаси – компанія отримала від європейського оборонного холдингу Czechoslovak Group ліцензії на виробництво танкових та артилерійських снарядів. А також із дронами: наприкінці 2024 р. американська AeroVironment [погодилася](#) на локалізацію в Україні виробництва вже відомих ЗСУ ударних дронів Switchblade 600. А турецький Baykar планово закінчить будівництво заводу в Україні в серпні 2025 р. Потужності заводу будуть здатні виробляти близько 120 БАК на рік, при цьому Україна може обрати як БАК Bayraktar TB2, так і новий безпілотною Bayraktar TB3, який перевершує свого попередника в усіх характеристиках та може нести корисне навантаження до 280 кг.

Литва у жовтні 2024 р. [оголосила](#) про інвестиції у 10 млн євро у виробництво української ракети «Паланиця». Зі свого боку, українська компанія збудує у Литві завод з виробництва вибухівки нового покоління – старт заплановано на 2025 р.

При цьому деякі українські технології, наприклад, радіоелектронної боротьби, випереджають можливості як російських, так і західних систем – це визнають на Заході. А український комплекс РЕБ «Ліма» вже [здатний](#) виводити з ладу систему наведення російських планерних бомб. На цьому етапі має місце відсутність знань у європейських партнерів ефективності частини озброєнь та військової техніки (ОВТ), і, особливо, їх стійкості щодо нових загроз. Як ілюстрація, Альянс «Нова енергія України», один із потужних приватних розробників дронів та РЕБ, разом із німецькою компанією Diehl Defense забезпечує системами захисту ЗПК IRIS-T та нових САУ RCH 155 виробництва KNDS сучасними засобами РЕБ. І це елемент BTC нового типу, якого ніколи не було раніше.

В Україні з'являється усе більше інноваційних рішень у ОПК, які можуть системно цікавити партнерів у Європі, а можливо, й BTC стане частиною нового

співробітництва із США. Адже дві українські компанії вже [обрані](#) американським замовником (Defense Innovation Unit) для створення прототипів безпілотників для США в рамках проєкту ARTEMIS, і це може стати лише першою ластівкою. Західні фахівці вже визнають, що українським зброярам вдається створювати й масштабувати досить ефективну сучасну зброю, яка при цьому відчутно дешевша за західні аналоги.

В Європі також визнають українські технологічні переваги БАК: у квітні 2025 р. стало відомо про дискурс щодо того, як Україна перевершує Захід у виробництві якісних та більш дешевих дронів. Йшлося про поставки ЗСУ німецьких безпілотників від компанії Helsing. Bloomberg процитувало українського військового Сил безпілотних систем ЗСУ: «Ми говоримо про продукт, який виготовлений з дешевих компонентів і продається як передова технологія». За його [словами](#), німецький БАК 120 HF-1 коштує не більше 100 тисяч гривень (2200 євро), а продавався по 1700 євро за один дрон.

Самому ОПК України для якісного забезпечення армії потрібні не тільки гроші, а й деякі високотехнологічні компоненти – оптика, гіроскопи, датчики, контролери руху. За рахунок цього можна досягти технологічної переваги над противником. У згаданому Альянсі «Нова енергія України» наводять приклад, що існуючі підходи до організації технологічної допомоги не дозволяють отримати ключовий елемент створюваного підприємствами об'єднання сучасного підводного дрону, оскільки потрібна інерційна система західного виробництва, яка, до того ж, коштує майже стільки ж, скільки увесь підводний апарат.

Ще один потужний механізм BTC – спільні виробництва та збільшення участі у них за рахунок опанування ліцензійних виробництв. У найбільш розвиненому форматі це вже перехід до спільних розробок зброї та входження України у міжнародні клуби з розробок та виробництва нових типів зброї.

Після низки перемовин у 2024-2025 рр. з'явилися контури спільного з Італією виробництва сучасних ЗРК та зенітних ракет до них малого та середнього радіусів дії – до 45 км. Це модульні зенітні ракети CAMM (Common Anti-Air Modular Missile) та CAMM-ER – вони сумісні як із пусковими установками MAADS, так і можуть бути інтегровані у модернізований ЗРК SAMP/T NG. Від країни НАТО беруть участь італійське відділення MBDA та компанія Leonardo, від України – п'ять підприємств, з яких три – приватні.

Іншим вагомим для України проєктом має стати спільне виробництво ракет для результативної протидії дронам з компанією Thales Belgium. Ці ракети будуть споряджені новою бойовою частиною, що спеціально розроблена вже з урахуванням війни в Україні в 2022-2025 рр. Так, 70-мм ракета FZ275 LGR матиме всередині заряд вибухівки та кілька тисяч сталевих кульок, що [забезпечить](#) ефективну протидію ударним безпілотникам типу Shahed.

У 2025 р. норвезький виробник зенітних комплексів Kongsberg заявив про намір інтегрувати ракети-перехоплювачі вже українського виробництва у системи NASAMS.

А в британському парламенті в середині квітня ц.р. [заговорили](#) про виробництво української зброї в країні – в межах спільного хабу ОПК. І це вже історія не про посилення ЗСУ, це й про обмін технологіями, бо частина зброї вироблятиметься для британського війська. Компактну крилату ракету «Пекло» вже розглядають як один з варіантів озброєння, що може випускатися у Великій Британії.

Французька оборонна компанія Thales спільно з АТ «Укроборонпром» створюють спільне підприємство на території України. Естонська оборонна компанія Frankenburg Technologies оголосила, що почне виробництво ракетних систем в Україні. Фінська компанія Insta Group Oy спільно з українськими фахівцями розробила та представила новий ударний дрон Steel Eagle ER для ЗСУ. Литва разом із партнерами з України будують завод вибухових речовин нового покоління. АТ «Укроборонпром» та данська Weibel Scientific будуть розробляти та виробляти радари.

Спільне масштабування озброєнь може бути і українського виробництва. Скажімо, вдале застосування вітчизняних крилатих ракет, зокрема модифікованої версії на базі ракети Р-360 МЦ, названої «довгим Нептуном», цілком претендує на спільне виробництво. А у 2024 р. в медіа вже кілька разів [згадувалася](#) Румунія як потенційний партнер для спільного виробництва. Також іспанський виробник спецтехніки Теспове виготовлятиме для європейського ринку бронеавтомобілі українського НВО «Практика» – в рамках створеного об'єднання Human & Safe Systems, яке здійснюватиме ліцензійне виробництво українських бронемашин на потужностях іспанського виробника та просуватиме на ринках ([йдеться](#) про тактичні автомобілі «Джура», а також бронеавтомобілі «Козак» неназваної модифікації).

Щодо перспективних ракетних розробок на майбутнє, то українському ОПК можна було б презентувати себе у партнери для кількох проєктів. Наприклад, з компанією MBDA, де розробляють ракети нового покоління FC/ASW, які називають наступниками Taurus, та Storm Shadow/SCALP. Або з Німеччиною, яка створює нову ракету RCM² дальністю ураження 500 км – без комплектуючих США. На відміну від КР Taurus, ракета RCM² буде запускатись із різних платформ, включно РСЗВ та військово-транспортного літака. Крім того, є перспективний європейський проєкту ELSA (European Long-Strike Approach) зі створення далекобійних ракет дальністю дії 2000 км. Не говорячи вже про Францію, яка з листопада 2024 р. оголосила про намір створити власну балістичну ракету дальністю 1000 км – Україна із вже наявними розробками у цій сфері цілком може запропонувати участь та кооперацію у виробництві.

Варто наголосити, що питання синергії ОПК України з західними оборонними компаніями полягає у об'єднанні зусиль саме у галузі спільних розробок (R&D) та спільного удосконалення зброї, де унікальний внесок української сторони може

полягати у швидкому випробуванні та визначенні напрямків удосконалення, а внесок західних фахівців у забезпеченні цього процесу наявними високотехнологічними рішеннями та ресурсами. При цьому, завдяки оперативному зворотному зв'язку з фронтом є можливість спільного швидкого отримання інформації про тестування нової зброї на війні та доопрацювання сучасних зразків зброї для забезпечення переваги. У зв'язку з такими проблемами фахівці ОПК і Сили оборони України просувають ідею, щоб в рамках створення корпусів в Силах оборони було запроваджено дослідно-бойові підрозділи та можливість для командування цих корпусів (і, ймовірно, найбільш вагомих тактичних з'єднань) закуповувати деякі типи озброєнь – безпілотників усіх видів, засобів РЕБ, зв'язку та частини боєприпасів. Ідея заслуговує на особливу увагу через те, що винятковим козирем українських новітніх оборонно-промислових структур є їх безпосередня близькість до лінії зіткнення, а іноді й присутність полі бою, що надає миттєвий зворотній зв'язок щодо рівня ефективності нових типів зброї. Тим більше, що нерідко ОПК-структури створені із ветеранів армії, колишніх досвідчених військових, які одночасно є інженерами та винахідниками (а інколи й продовжують участь у бойових діях). При цьому, представники і, тим більше, керівники високотехнологічних західних компаній не мають можливості отримати дані щодо практичного тестування зброї на війні, або отримують інформацію через місяці, що суттєво гальмує провадження сучасних інноваційних рішень. Можливість тестувати сучасні західні озброєння та брати безпосередню участь у їх удосконаленні створюють унікальні можливості щодо розвитку ВТС з іноземними державами.

Перші результати у розвитку ВТС в напрямку спільних розробок та, зокрема, із залученням приватного сектору ОПК України вже з'явилися наприкінці 2024 – початку 2025 р. Скажімо, на початку травня 2025 р. [демонструвався](#) український безпілотник «Булава», розроблений українсько-чеською компанією UAC – він оснащений сучасною потужною кумулятивно-термобаричною бойовою частиною масою 3,6 кг та може уражати цілі в радіусі до 60 км. А шведська Saab [обрала](#) у партнери для спільних розробок українську приватну компанію Radionix. Очевидно, це перші спроби, які варто масштабувати.

«Домашні завдання» українського ОПК

Державі потрібно активно напрацювати механізми гарантій для інвесторів та філій іноземних компаній в Україні, передбачити максимально можливу дерегуляцію усіх процесів та спрощену державну політику, яка б сприяла притоку інвестицій у ОПК.

Є ще одна справа надвисокої ваги – організація та стимуляція виробників компонентів озброєння. Україна вже проголосила інвестування на рівня одного мільярда гривень у цю справу – Міністерство економіки запустило грантову програму, коли підприємства зможуть отримати грант для закупівлі обладнання на умовах співфінансування – 50% покриває держава, а 50% – виробники.

Є намагання подолати цю проблему «знизу» – у березні ц.р. в СОУ передали першу партію локалізованих FPV-дронів, що були зібрані повністю із українських комплектуючих, включно з камерою та іншою електронікою. Але питання тепер у масштабуванні цих ділянок та вихід на системну роботу з розвитку таких виробництв. Це має дозволити позбутися залежності від Китаю. Щоб перетворитися на впливових міжнародних гравців у цьому сегменті, потрібна повна лібералізація і можливість виробництва, локалізації компонентів в Україні. Без цього вихід на міжнародний ринок безпілотників з китайськими комплектуючими може бути фальстартом. А розвиток компонентної бази неможливий без подальшої дерегуляції всієї системи.

За визначенням найбільш досвідчених промисловців, перевагу на війні майбутнього отримає та сторона, що буде здатна опанувати друк компонентів зброї, у першу чергу, для двигунів для ракет і дронів. Україна вже зробила перші кроки, але попереду великий шлях, до якого було б варто залучити іноземних партнерів. На початку квітня 2025 року Міністерство оборони Великої Британії вже уклало контракт із компанією Babcock на розробку концепції, яка дозволить українським військовим використовувати 3D-друк для виготовлення запчастин безпосередньо в польових умовах. У листопаді 2024 р. Babcock [передала](#) британській армії першу партію запчастин, виготовлених за допомогою 3D-друку – деталі, створені в межах програми TAMPA, надійшли у війська для ремонту широкого спектра військової техніки.

Оскільки існує розрахунок зробити перші кроки експорту зброї з партнерами, слід потурбуватися щодо усунення штучних організаційних перепон. Варто згадати, що очільник Rheinmetall Армін Паппергер висловився про «надто повільний процес створення компаній» в Україні. «Наприклад, ми вирішили створити підприємство з часткою 51% у Rheinmetall – раніше таке в Україні було неможливо, – [розповів](#) він, – адже контрольним пакетом мали володіти державні підприємства». Проте

наявність контрольного пакету у самого концерну – це та концепція, за якою Rheinmetall працює в усьому світі. Процес узгодження тривав кілька місяців. Висновок тут один – якщо Україна хоче працювати із західними оборонними компаніями, тим більше, виходити з ними разом на світовий ринок, потрібно швидко вчитися працювати за міжнародними правилами та стандартами – як у культурі виробництв, так і в сфері організації процесів. Це – життєва необхідність для розвитку ОПК, включно з його успіхом на глобальному ринку, адже Україна вже є частиною Європи та має один із передових ОПК на континенті.

Нарешті, розвиток ОПК гальмується та гальмуватиметься у подальшому без завершення реформи державного сектору ОПК. Некомпетентність та безвідповідальність промислового менеджменту державного ОПК спирається на безкарність, відповідно за умов збереження такої ситуації ризику виробництв ключових типів української зброї зростатимуть.

У той час, коли російсько-українська війна 2014-2025 рр. є по суті змаганням технологій, відсутність реформування ОПК України перетворилося на загрозу національній безпеці. Хоча концепцію трансформації «Укроборонпрому» було відпрацьовано ще у 2021 р. на прикладі холдингу «Радарні системи», до якого мало увійти близько двох десятків профільних підприємств, планів ліквідації «штучного керуючого центру» досі немає. АТ «Укроборонпром» став штучним інструментом ганебного втручання Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України (Мінстратегпром) у господарську діяльність промислових підприємств. До того ж, некомпетентність і зловживання наявного промислового менеджменту щодо організації та виконання програми з виробництва мін і боєприпасів у 2023-2025 рр. створила передумови для часткового зриву цієї програми. На жаль, до відповідальності керуючі особи не притягнуті, і поки ситуація виглядає як перспектива покарання тільки виконавців. Слід підкреслити, що такий стан речей може негативно вплинути на відношення західних партнерів України до інтеграції ОПК у євроатлантичний простір.

Висновки та рекомендації

До початку широкомасштабної війни РФ у 2022 р. експортна орієнтація ОПК забезпечила його виживання та розвиток. Нині повернення України на світовий ринок озброєнь виглядає необхідним, але процес має бути надзвичайно обережним – з акцентом на торгівлю від імені партнерів або з партнерами.

Ліквідація АТ «Укроборонпром» є вкрай необхідним чинником забезпечення розвитку ОПК. Мінстратегпрому необхідно у 2025 р. завершити формування галузевих холдингів, після чого ліквідувати керівну ланку у вигляді АТ «Укроборонпром». правонаступниками за міжнародними угодами мають стати галузеві холдинги або їх ключові підприємства. На жаль, вже є ознаки розчарування деяких партнерів, які пішли шляхом створення спільних підприємств або проєктів безпосередньо з АТ «Укроборонпром», а не з профільними підприємствами. Україні слід терміново вийти на рівень адекватних «правил гри» з іноземними партнерами. Спецекспортери зі складу АТ «Укроборонпром», як і спецекспортери Міністерства оборони України, мають трансформуватися у інвестиційні та виробничі компанії.

ВТС стає ключовим чинником зростання ОПК. Але саме Міністерство оборони України як головний замовник озброєнь має здійснювати визначення пріоритетів, формувати напрямки удосконалення та уніфікації озброєнь, а також здійснювати керівництво ВТС, в тому числі у частині визначення українських виробників для спільних проєктів. Вищою, найбільш бажаною формою ВТС мають стати спільні проєкти та спільні розробки зброї – саме синергія України та партнерів може забезпечити технологічні переваги.

Міністерство оборони України в рамках довготривалого планування потреб має здійснювати кроки (спільно з іншими, суміжними міністерствами, зокрема Мінстратегпромом та Міністерством економіки) щодо розвитку озброєнь. При цьому, військове відомство виступає організатором та координатором (як замовник) інтеграційних робіт та створення консорціумів для розвитку озброєнь; виконавцем має бути промислове міністерство. Центр розвитку технологій формується у структурі Міністерства оборони – як головний центр прийняття рішень у вигляді замовлень та здійснення координації зусиль від імені держави, тоді як виконавчі ділянки можуть розвиватися в інших міністерствах та відомствах, а також у науково-дослідних структурах, вищих навчальних закладах, недержавних об'єднаннях підприємств або в окремих підприємствах. Цілком логічним буде також залишити «точкою входу» для нових розробок вже наявну ділянку – урядовий техно-кластер Brave1. Приклад наявності в СОУ 330 типів БАК, які не можуть пробити ППО Москви, є свідченням недосконалості ВТП у цій сфері. Очевидним центром тут мають стати Сили безпілотних систем (або потрібно утворювати єдиний міжвідомчий центр щодо розвитку усіх типів БАК).